

Kıyamet Tarikatları - Yeni Dinî Hareketler

Recep Önal¹

Yazar: Prof. Dr. A. Rafet Özkan

IQ Kültür - Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, 272 s.

Günümüz çağın en önemli özelliklerinden biri, 19. yüzyıldan itibaren özellikle Batı'da materyalizm ve rasyonel anlayışların bir sonucu olarak dinin sosyal hayatın hemen hemen tüm alanlarında geleneksel etkisini yitirmesi; bunun bir sonucu olarak manevî bir boşluğun meydana gelmesidir. Batı'da modernleşme projesinin bir ürünü olarak ortaya çıkan, aşkın/müteal değerlerden uzaklaşan seküler düşünce, tahrip edici ve değer yıkıcı bir süreci beraberinde getirmiştir. Bun durum karşısında insanlık, bir taraftan modernizm ve sekülerizm kısılcığında dine karşı yabancılaşırken; diğer taraftan sekülerizmin kaybettiği manevî alanı tekrar elde etme umuduyla doğu dünyasından gelen esoterik, spristik ve gnostik karakterli unsurları içinde barındıran Hint kökenli dinî-felsefî akımları denemeye başlamıştır. Bu çerçevede yeni dinî akımlar, insanların manevî alana dair taleplerini karşıladığını iddia edip, insan aklına verilen aşırı önemin maddî yansımalarına bir tepki olarak sahneye çıkmıştır.

Bu akımların bir bölümü mesihî temeller üzerine bina edilerek, insanlığın arzu ettiği evrensel kurtuluş gerçekleştireceğini iddia etmekte ve kendi liderlerini mesih veya peygamber olarak görmekte dirler. Bir grubu ise kıyametin çok yakın bir zamanda kopacağına inanmakta, vuku bulacağına inandıkları olaylara karşı bir takım önlemler almakta, beklenen kıyametin dehşet sahnelerini yaşamamak için toplu intiharlar yapıp yeniden dirilerek eski hayatlarına döneceklerine inanmaktadırlar. Diğer bir kısmı ise kıyamet kopmadan önce uzaylıların UFO'larla yeryüzüne gelerek kendi taraftarlarını uzaya götüreceğine ve kıyametin dehşet sahneleri sona erip dünyanın yaşanabilir duruma geldiğinde yeniden onları dünyaya getireceğine inanmaktadırlar.

Özellikle gençleri hedef kitle seçen söz konusu dinî hareketler sınırsız zevk, ölümsüzlük gibi saçma vaatlerde bulunarak insanları kandırmakta; taraftarlarını kendilerine bağımlı hatta köle haline getirebilmek için beyin yıkama, ferdi ve grup terapileri,

¹ Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, onal1975@gmail.com

psikoterapileri, uyuşturucu bağımlılığını yaygınlaştırma, gençliğin cinselliğe olan zaafından yararlanma ve eğlenceye teşvik etme gibi çeşitli yöntemlere de başvurmaktadırlar.

Günümüzde dünyanın ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinde aktif bir faaliyet gösteren söz konusu dinî akımların mahiyeti, dünya görüşleri, öğretileri ve günümüzdeki durumunun araştırılıp konuya ilgi duyanlara bilgi sunmak, bu akımların arkasında yatan gerçekleri ortaya koymak ve İslam'ın daha doğru idrak edilmesine vesile olmak amacıyla bilimsel anlamda incelenmesi gerekmektedir.

A. Rafet Özkan tarafından kaleme alınan ve *Kıyamet Tarikatları - Yeni Dinî Akımlar* adını taşıyan bu çalışma önsöz, giriş, üç temel bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Eserin *önsözünde* din kavramının tanımı yapılarak dinin, inanç, ibadet ve ahlak olmak üzere üç temel ögesi olduğuna dikkat çekilmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanları çeşitli dinlere inanmaya devam ettiğine işaret edilerek din duygusunun fitrî olduğu vurgulanmıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde kendilerinin yeni din olduğunu iddia eden bazı farklı cereyanların doğmuş olduğu, ancak bunların gerçek anlamda bir dini temsil edemeyeceğine dikkat çekilerek Allah katında hak dinin İslam olduğuna vurgu yapılmıştır. Yazar, bu çalışmasında hem dünyada hem de Türkiye'de isimleri öne çıkmış olanlardan Satanizm, New Age, Theosofi, Mooncluk, Scientoloji, Krişnacılık, Osho, Reiki, Tanrının Çocukları ve Gül Hacı gibi dinî hareketleri kendi konu edinmiştir.

Kitabın *giriş* bölümünde yeni dinî hareketlerin, 20. yüzyılda ortaya çıkan dinî cereyanları ifade ettiğini dile getiren yazar, bu hareketlerin büyük çoğunluğunun Hıristiyan Batı'da, bilhassa ABD'de ortaya çıktığına dikkat çekmiştir. "Yeni dinî hareketler" kavramının Avrupa'da ilk olarak 1970'li yıllarda kullanılmaya başladığını dile getiren yazar, Asya'da ortaya çıkarak yayılan ve gençleri üye yapmaya yönelik faaliyetlerinde dolayı bu akımların, Hıristiyan kiliseleri tarafından "Gençlik Dinleri" veya "Gençlik Tarikatları" olarak tanımlandıklarına işaret etmiştir. Yazara göre bu dinî hareketlerin başında, Hera Krishna, Ananda Marga, Transandantal Meditasyon, Divine Light Mission, Brahma Kumaris ve Osho Hareketi gelir. Bu hareketler, Budizm ve Hinduizm'den neşet etmiştir. Bu sebeple bunlar, "Uzakdoğu Tarikatları" olarak tanımlanmaktadır. 20. yüzyılın sonlarına doğru yeni dinî hareketlerin yıldızının parlamadığını ve bilim çevresinin ilgi odağı haline geldiğini ifade eden yazara göre, bunun ana sebebi taraftar ölümlerinin ve intihar olaylarının artış göstermesidir. Bu çerçevede yazar, Avrupa ve Amerika'da 1979 yılından itibaren tarikatlarda meydana gelen çok sayıda toplu

intiharlar yaşandığına dikkat çeker ve bu intihar olayları sebebiyle yeni dinî hareketlerin dünyanın ilgi odağı haline geldiğini belirtir.

“Yeni Dinî Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri” başlığını taşıyan birinci ana bölümde konu, dört alt başlıkta ele alınmakta ve her bir başlık kendi içinde müstakil maddeler halinde işlenmektedir. Bu bölümde genel olarak, yeni dinî hareketlerin ortaya çıkışına etkili olan faktörler üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda “Sekülerleşme”, “Subjektivizm”, “Kayıtsızlık”, “Aşınmışlık”, “Bireycilik”, “Hazcılık”, “Küreselleşme”, “Çoğulculuk” ve “Hızlı Değişim” gibi etkenler müstakil başlık halinde ele alınmış, dinî hareketlerin oluşmasında bu faktörlerin etkisi üzerinde durmuştur. Bu anlamda 17. yüzyıldan itibaren Batı’da devam eden bir “sekülerleşme” sürecinin yaşandığına dikkat çeken yazar, söz konusu dinî akımların sekülerleşen bir toplum yapısına tepki olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir. Yazar, sekülerleşmenin insanların dinî özlemlerini söndüremediğini, aksine insanların çeşitli tarikatlar içerisinde yeni arayışlar içine girdiğini; bunun neticesi olarak kiliseyi hükümsüz gören ve akıl dışı tefsirleri reddeden modern insanların, bir takım yeni öğretilere inanmaya başladığını vurgular. Buna ilaveten yazar, dinî hareketlerin ortaya çıkmasında önemli sebeplerden birisinin de “Subjektivizmin” olduğunu ifade eder. Çünkü Batılıların kendine aşırı güvenmesi subjektivizmi tetiklemiş, bunun neticesinde Hıristiyan ve Hıristiyan değerleri küçümsendiği için yeni arayışlar içine girilmiştir. Yazarın belirttiğine göre yeni dinî akımlar kendilerini bu subjektivizme, yani “ben” e bağlamışlar, böylece insanların benlik duyguları öne çıkartarak ilahlık makamına yükselebilecekleri fikrini aşılama çalışmıştır. Daha sonra yazar, “aşınmışlığın” etkisiyle eski dininden memnun olmayan din mensuplarının, yeni din arayışı içerisine girdiklerine dikkat çekerek bu arayışlar arasında en dikkat çekici olarak, Hint felsefesi ve Hinduizm gibi doğu mistizmi (sezgiciliği) ile batı okültizminin birleşiminden ortaya çıkan Teosofi ve New Age gibi hareketleri zikreder.

“Geleneksel Dünya Dinleri ile Yeni Dinî Hareketlerin Farkı” başlığını taşıyan bölümde yeni dinî hareketlerin geleneksel dünya dinlerinden (kiliselerden) etkilendiği hususlar ile onlardan ayrıldığı konulara yer vermiştir. Bu çerçevede yazar, kilisenin hem toplumsal hem de dinî açıdan kendini bir üst yapı kurumu olarak gördüğünü; buna mukabil yeni dinî hareketlerin tabandan tavana doğru çalışan bir alt yapı sistemi olduğunu dile getirmiştir. Geleneksel dünya dinlerinin, dünya ile entegre olduğunu ifade eden yazar, yeni dinî hareketlerin, onun pek çok kurumunu ve kültürünün önemli bir kısmını reddetmek suretiyle dünya ile kavga halinde olduğunu vurgulamıştır.

“Yeni Dinî Hareketlerin Temel Karakteristikleri” başlığını taşıyan bölümde, söz konusu hareketlerin genel görüşleri izah edilmiş; burada yeni dinî hareketlerin inançlarının temel özelliklerine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda, “kutsal üstat”, “kurtarıcı reçete”, “kurtulmuş aile (hidayet cemaatler)”, “kıyametin yaklaştığı beklentisi (Apokaliptik)”, “senkretizm (yapay birlik-karma) ve eklektizm (seçmecî)”, “yeni bir dünya dini ve yeni bir dünya düzeni”, “mesihî beklenti”, “ateizm” gibi pek çok özellikleri müstakil başlık halinde ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Yeni dinî hareketlerin zirvesinde sınırsız otorite ile donanmış karizmatik bir lider/kutsal üstat bulunduğunu ifade eden yazar, kutsal üstadın içinde yaşanan çağın “hidayet reçetesi”ni getirecek kişi olduğuna, hidayet reçetesinin de “yegâne yol” olarak kabul edildiğine ve onun dışında bir kurtuluş ve hidayet imkânının olmadığına inanıldığını dile getirir. Ayrıca yazarın belirttiğine göre söz konusu dinî hareketlerin pek çoğunda kıyametin yaklaştığı beklentisi vardır. Bu anlayışa göre dünya fiziksel ömrünü tamamladığı için kısa bir süre içerisinde son bulacaktır. Bu hareketlerin dikkat çeken bir diğer özelliği yeni bir dünya dinî ve yeni bir dünya düzeni kuracakları iddialarıdır. Bu yapılarının onların dinî olmaktan daha ziyade siyâsî özelliklerini öne çıkardığına dikkat çeken yazar, New Age, Osho ve Scientoloji gibi hareketleri buna örnek gösterir. Yeni dinî akımlardan bir kısmının mesihî beklenti içerisinde olduğuna da dikkat çeken yazar, kendi liderlerini Mesih veya peygamber olarak gördüklerini ve insanlığın bu karizmatik liderleri sayesinde kurtulacağını inandıklarını ifade eder. Yeni akım ve tarikatların sinkretik ve eklektik özelliklerinden kaynaklanan farklı görüntüsünden dolayı itibar gördüğüne işaret eden yazar, bu akımların en önemli özellikleri arasında, pek çok dinden bazı inanç esasları alınarak karma yeni bir inanç sisteminin oluşturulması olduğunu dile getirir.

“Yeni Dinî Hareketlerle Alakalı Temel Kavramlar” adını taşıyan bölümde, konunun yapısı gereği çalışmada sık sık kullanılan temel kavramlara yer verilmiş; konunun her seviyedeki okuyucu tarafından anlaşılmasına yardımcı olabilmek düşüncesiyle, çalışmada geçen “okkultizm”, “esoterik”, “gnosis” ve “spritizm” gibi kavramların ne anlama geldikleri açıklanmış, söz konusu dinî hareketler bu kavramlar çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda okkultizm kavramının ilk olarak 1848 yılında kullanılmaya başlandığına dikkat çekilmiş, görülmeyen dünyaya dair tabiatüstü güçler olarak tanımlanmıştır. 1980’li yıllardan itibaren okkultik faaliyetlerin gençler arasında yaygınlaştığına dikkat çeken yazar, Spritizm, Ufoloji, Astroloji, Teosofi ve Antroposofi gibi çeşitli okkultizm akımlarının bilhassa meditasyon, büyü, medyumluk ve astroloji vs. adı altında canlılığını koruduklarını dile getirir.

Diğer önemli temel kavramlardan birinin de esoterik olduğunu ifade eden yazar, bu kelimenin kendi benliğimizi ve bütün evrenle olan ilişkimizi tasvir etmek için geliştirilmiş bir kavram sistemi olduğunu söyler. Yine bu bölümde bireyin kurtuluşu için bilmesi şart olan gizli ilahî bilgi, Tanrının gerçekliği, âlemin hakikati ve ruhun yapısıyla alakalı esoterik bilgiyi ihtiva eden Gnosis kavramının yeni dinî hareketlerde önemli bir kavram olarak temayüz ettiğini dile getiren yazar, günümüzde gizli olan “sır öğretisi”nin eş anlamlısı olarak kullanıldığını ifade eder. Ayrıca yazar burada Gnostik elementlerinin yeni dinî hareketlere girişi hakkında bilgi vermeye çalışmıştır. “Kıyametçi Yeni Dini Gruplar” adını taşıyan ikinci ana bölümde konu, sekiz alt başlık halinde ele alınmış ve her bir başlık müstakil maddeler halinde işlenmiştir. Bu bölümde dünya çapında şöhret bulan ve ülkemizde de uzantıları olan yeni dinî hareketlerden özellikle okkültik, esoterik, spristik ve gnostik karakterli dinî gruplar ele alınmıştır. Bu bağlamda hem dünya da hem de Türkiye’de önemli bölgelerde faal olan ve kıyametin kısa bir zaman içerisinde kopacağına inanan kıyamet tarikatlarından “Osho/Bhagwan”, “Fiat Lux tarikatı”, “Iskcon/Hare Krişna”, “Moonculuk”, “New Age”, “Satanizm”, “Scientoloji”, “Teosofi” hareketleri müstakil başlıklar halinde tek tek ele alınmış, etraflıca tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede söz konusu yeni dinî akımların var oluş nedenlerine ışık tutulmaya çalışılmış; grup yapıları ve bu akımlara katılanların genel profili hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca her bir hareketin, tarihçesi, öğretileri/inanç esasları, uygulamaları/ibadetleri ve ibadet yerleri hakkında geniş bilgiler verilmiş ve temel özelliklerine vurgular yapılmıştır. Öte yandan söz konusu hareketlerin günümüzdeki durumu ve organizasyonları hakkında malumatlar verilirken; etkili oldukları coğrafya belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde “Bazı Esoterik Yeni Dinî Hareketler ve Dünya Görüşleri” ana başlığı altında konu, on iki alt başlık halinde ele alınmış, her bir başlık tek tek incelenmiştir. Bu bölümde bir kısım esoterik muhtevalı kıyametçi yeni dinî hareketlerin tarihçeleri, dünya görüşleri ve uygulamaları hakkında temel bilgiler verilmiş; bu suretle okuyucuların, söz konusu hareketlerin senkretik ve eklektik yapılarından dolayı karmaşık ve anlaşılmasının zor olan teolojilerinin daha yalın, açık ve seçik bir şekilde anlamaları hedeflenmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de de çok aktif bir faaliyet içerisinde olan “Ananda Marga”, “Antroposofi”, “Brahma Kumaris”, “Evrensel Hayat”, Gül Haçı (Amorç), “Neo-Tantrizm”, “Rael” ve “Reiki”, “Sahaja Yoga”, “Tanrının Çocukları”, “Transandantal Meditasyon” ve “UFO Kültü” gibi dinî akımlar etraflıca incelenerek okuyucuların bilgisine sunulmuştur. Bu çerçevede yazar, söz konusu akımlar arasında Sahaja Yoga isimli grubun Türkiye’de çok fazla tanınan

olduğuna dikkat çekerek çok hızlı bir şekilde ülke genelinde şubeler açmak suretiyle yaygınlaşmaya ve büyümeye başladığına işaret eder.

Eserin *sonuç* kısmında yazar, bir değerlendirme ile çalışmasına son vermiştir. Yazar burada, tanıtmaya çalıştığı yeni dinî oluşumların hiç birisinin insana dünyevî mutluluk verebilecek yapıya sahip olmadığını; bilakis bu gruplardan pek çoğunun, insanın fitratını bozucu, yıkıcı ve tahrip edici olduğunu vurgular.

Netice olarak Esoterik, spiritüel, okkültik ve gnostik karakterli dinî inanç formların ve kıyametçi (Apokaliptikî) akımları ele alan bu çalışma, Kıyamet Tarikatlarının tarihçelerini, dünya görüşlerini ve uygulamalarını inceleyen ilk müstakil eser olması sebebiyle sahasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Yoğun bir emek ve ilmî gayretin ürünü olan bu eser, söz konusu akımların temel özelliklerini yansıtmının yanı sıra hakkında bilgi edinmek isteyenlere ve özellikle ülkemiz gençlerine büyük bir katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Ayrıca yeni dinî hareketlerin karmaşık ve anlaşılmasının zor olan teolojilerinin daha açık ve seçik bir şekilde anlaşılabilmesi için müstakil başlıklar halinde belli bir sistem dâhilinde incelenerek tasvirî bir anlatımın tercih edilmesi eseri daha da değerli bir konuma getirmektedir.